

Legenda

Bl	R.J. Bijlsma, Wageningen	NMV	(ekskursie) Ned. Mycol. Ver.
Br	W.E.G. de Bruin, Oosterbeek		
Hs	J. Hoogschagen, Arnhem	RHL	Rijksherbarium, Leiden
Ja	mevr.E. Jansen, Oosterbeek	Sw	mevr.R. Swart-Veldhuizen, Bennekom
Jd	C. Jongkind, Wageningen		
Ke	H.H. Kemperman, Rhenen	Tj	F. Tjallingii en mevr. G. Tjallingii-Beukers, Wageningen
Le	mevr.M.J. Lelieveld, Nijmegen		
Lm	mevr.L. Laarman-Hageraats Arnhem	Tj.jr.	F. Tjallingii-junior
Ln	(†) H.F. van der Laan, Arnhem	We	(ekskursie Werkgroep Wageningen
Lr	mevr.H. van Laar-Kloen, Arnhem	Wi	G.J. van Wieringen, Nijmegen

Summary

A second documented list is given of the most interesting species of macromycetes collected in 1977 and 1978 by members of the regional mycology working group. The areas concerned are the provinces of Guelders (mainly the southern part) and Utrecht (only the easternmost part), situated in the central eastern part of the Netherlands.

DE SOORTEN VAN HET GESLACHT PANAEOLUS

III, P. ACUMINATUS VERSUS P. FIMICOLA

E. Kits van Waveren

Koninginneweg 136
1075 EL Amsterdam

Beide soorten hebben hygrofane hoeden, hetgeen met zich meebrengt dat de hoedkleur, afhankelijk van de ouderdom van de paddestoel, weersomstandigheden (regen!) en indrogen zeer variabel is. Ook de grootte en vooral de steellengte is zeer variabel (lange stelen in hoog gras!).

Voor het beschrijven van de kleuren hebben wij gebruik ge-

maakt van "Munsell Soil Color Charts" (hieronder bij de beschrijvingen afgekort tot M.) en de kodegetallen die de kleuren aangeven.

PANAEOLUS ACUMINATUS (Schaeff. ex Secr.) Quél. (Fig. 1-3)

Hoeden konisch, konisch-kampanulaat of konisch-paraboloid, soms met umbo door insnoering onder de top (zie Fig. 1); 6-25 (-30) mm breed, 6-20 mm hoog, bijna nooit hoger dan breed (!). Alleen onder onze $\pm$ 50 exemplaren van 1 nov. 1974 was slechts een enkele hoed 1 mm hoger dan breed. In verse staat in centrum of centrale helft opvallend zeer donker tot donker roodbruin (M.2.5 YR 2.5/2.3, 2; 5 YR 3/2) of rossig-bruin (M.5 YR 4/3, 4/2) en de rest warm donkerbruin, rode kleur vrij snel verdwijnend waarna hoeden mestbruin (M.10 YR 3/3, 4/3, 5/3) of donker grijsbruin (M.10 YR 3/2) worden, bij vaak nog licht rood- of rossigbruin of bruin centrum, vaak nog aan de hoedrand een roodbruin gebied of zone bij lichter bruin centrale deel; hoeden zijn hygrofaan en drogen in het algemeen op vanuit het centrum tot tenslotte in droge staat lichtbruin, gelig bruin of licht grijsbruin (M. $\pm$ 10 YR 6/4, 7/4, 7/3, 7/2) met soms nog een rossige tint, centrum iets donkerder, nogal bruin of rossigbruin (M.7.5 YR 4/4, 4/6, 5/4) blijvend; meestal gestreept (gering aan de rand maar ook herhaaldelijk tot op de helft of tweederde vanaf de hoedrand); zelden in droge staat iets aan de rand geaderd; hoedrand niet gekarteld; geen velum.

Lamellen 2-5(-7) mm breed, sterk opstijgend, buikig, smal tot zeer smal aangehecht (zelden iets breed), in het begin bruin-grijs, snel donker tot zeer donkergrijs met spoortje bruin, tenslotte zwart (M.5 YR 3/1, 2/1; 10 YR 3/1, 3/2, 4/2), witte snede.

Stelen 30-70 (tot 100-130 in hoog gras!) x 1-3 mm, bovenaan wittig, isabelkleurig of licht rossigbruin maar naar omlaag snel steeds donkerder rossig tot roodbruin en geheel onderaan donker roodbruin (2.5 YR 3/2, 3/4; 5 YR 4/3, 3/2), over de gehele lengte dicht wit bepoederd.

Sporen lensvormig, 11.7-14.4 (-16) x 8.1-10.8 ("en face") x 6.8-8.1 μ m ("en profil"), gemiddeld bij onze 13 kollekties 12.4-13.5 (-14) x (8.7-) 9.2-10.2 ("en face") x 7.2-8.3 μ m ("en profil"); verschil tussen "en face" en "en profil" afmeting 1-2.8 μ m (gemiddeld 1.8 μ m), "en face" gezien vaak wat ruitvormig, grote pore (1.8-2 μ m) (Fig. 2). Onder het mikroskoop zijn zeer onrijpe sporen in H₂O zeer licht bruin, rijpende sporen steeds donkerder bruin maar zonder groen; geheel rijpe sporen tenslotte zeer donker zwartpurper tot zwartbruin (M. 2.5 YR 2.5/2.3/2; 5 YR 3/2) en als zij bijna rijp zijn iets bruiner (M. 5 YR 3/3), opaque tot subopaque. Basidia 4-sporig. Cheilocystiden dicht opeen (lamellensne-

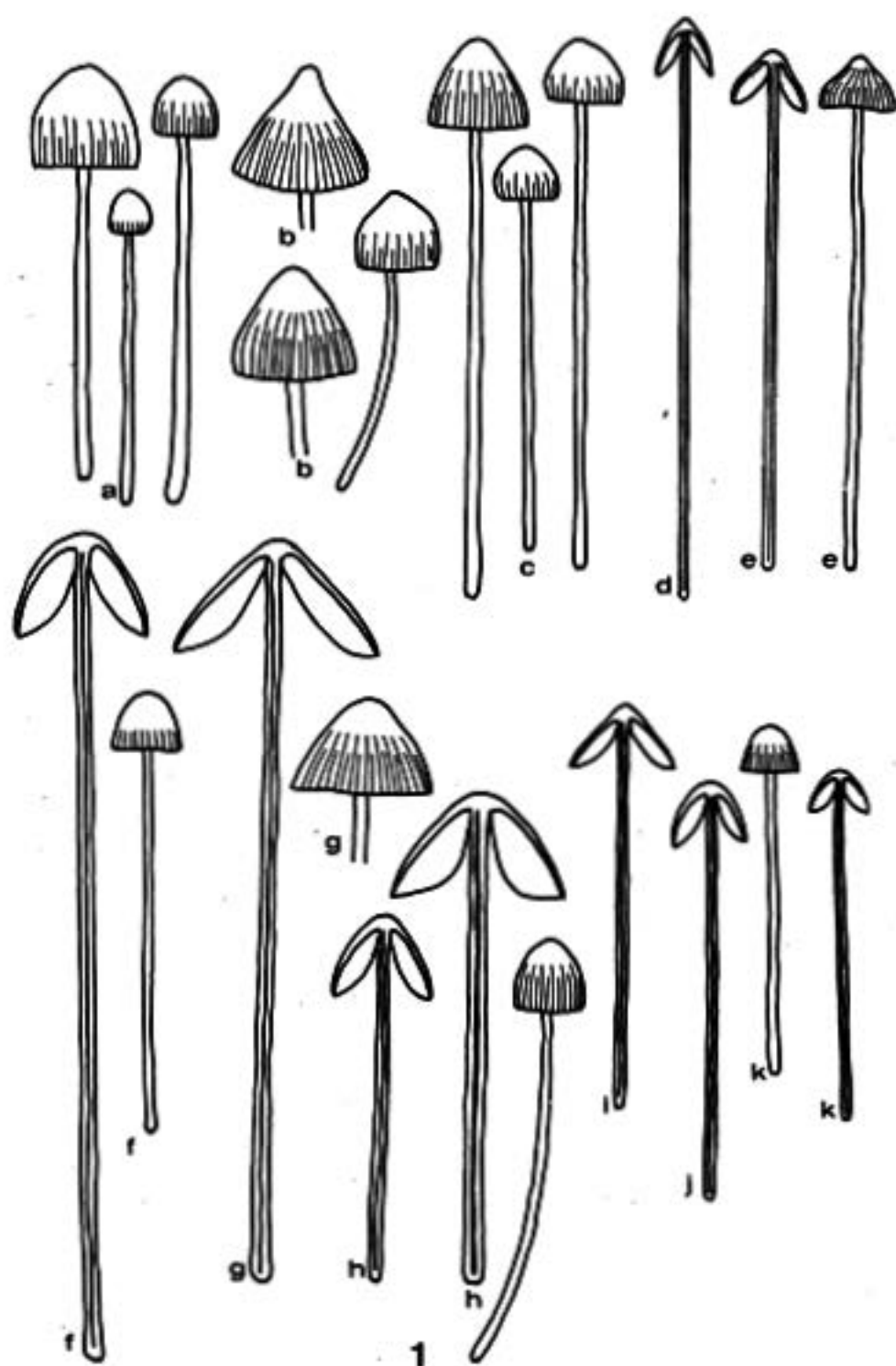

Fig. 1. *Panaeolus acuminatus*, a. Schotland, Braemar, 23-8-1961; b. idem, 22-8-1961; c. Wales, Lake Vyrnwy, 28-8-1964; d. Ommen, 25-9-1965; e. Schotland, Loch Lomond, 3-9-1966; f. Bakkum, 2-11-1968; g. Wales, Lake Vyrnwy, 1-9-1977; h. Santpoort, Duin en Kruidberg, 1-11-1974; i. Wales, Lake Vyrnwy, 15-9-1977; j. idem; k. idem, 6-9-1976.

de steriel), 25-55 μm lang, gezwollen basis van (2.5-) 4-9 μm breed met cilindrische tot subcilindrische, vaak iets golvende hals, waarvan de top niet is gezwollen, 2,5-5 μm breed (Fig. 3). Pileocystiden aan de hoedrand in massale hoeveelheden aanwezig, van hetzelfde type als cheilocystiden, doch meestal groter, 30-65 x 4-10 (basis) x 2.5-5 μm (hals). Geen pleuro- of chrysocystiden.

In gras van weilanden of wegranden, zelden op mest in een weiland.

Hoewel K. & R. als hoofdkenmerk van deze soort opgeven dat de hoed "typiquement plus haut que large" is en Lang (1939) dit kenmerk zelfs als sleutelkenmerk gebruikt, zij er nogmaals op gewezen, dat dit kenmerk in ons materiaal niet aanwezig was en ook op geen enkele afbeelding in de literatuur (behalve enkele exemplaren van plaat 269 van Michael/Hennig) is te vinden, zelfs niet in fig. 455 van de Flore (K. & R.) en op plaat 150 E van Lange!

PANAEOLUS FIMICOLA (Fr.) Quél. (Fig. 4-6)

Hoeden kampanulaat tot paraboloid-konveks (zie Fig. 6), 6-30 (-40) mm breed, 7-8 mm hoog, vrijwel altijd duidelijk lager dan breed, in verse staat donker rossigbruin (M. 5 YR 4/3, 4/2; 2.5 YR 4/2), soms roodbruin (M. 2.5 YR 3/2, 2.5/2; 5 YR 3/2), naar hoedrand soms iets lichter, soms (veel regen, oude exemplaren) fuligineus bruin tot bijkans zwart, rode en rossige kleur snel verdwijnend, waarna hoed donkergrijs, grijsbruin of bruingrijs (M. 10 YR 3/1, 3/2, 5/2); hygrofaan en in droge staat lichtbruin of licht bruingrijs (M. 7.5 YR 6/4; 10 YR 7/4, 7/3, 7/2, 6/2; 2.5 Y 6/2) tot lichtgrijs; in halfdroge staat soms opdrogend met donkere banden of met een donkere band aan of vlak bij de hoedrand; slechts soms en dan alleen aan de uiterste hoedrand gestreept, niet gaderd.

Lamellen 3-6 mm breed, opstijgend, buikig, vrij breed tot zeer breed aangehecht, donker grijsbruin (M. 10 YR 5/2, 4/2) ten slotte $\pm$ zwart (M. 10 YR 3/1, 3/2) of zeer donker grijsbruin (M. 10 YR 3/3), soms met iets olijkleurigs erin (M. 2.5 Y 4/2); witte snede.

Stelen 25-65 mm (tot 125-135 mm in hoog gras!) x 1-4 mm, opvallend licht rossigbruin, alleen aan de basis iets donkerder (M. 5 YR 5/3, 6/3, 7.5 YR 6/4), bovenaan wittig tot licht isabelkleurig, over de hele lengte fijn en matig sterk bepoederd, het sterkst aan de top.

Sporen ellipsoïd-amygdaliform, 11.7-14.4 x 7.2-9.9 ("en face") x 6.3-9 ("en profil") μm , gemiddeld bij onze 8 kollekties 12.4-14 x 7.2-9.3 ("en face") x 7.1-8.9 ("en profil") μm ; verschil tussen "en face" en "en profil" afmeting 0.1-0.7 μm (gemid-

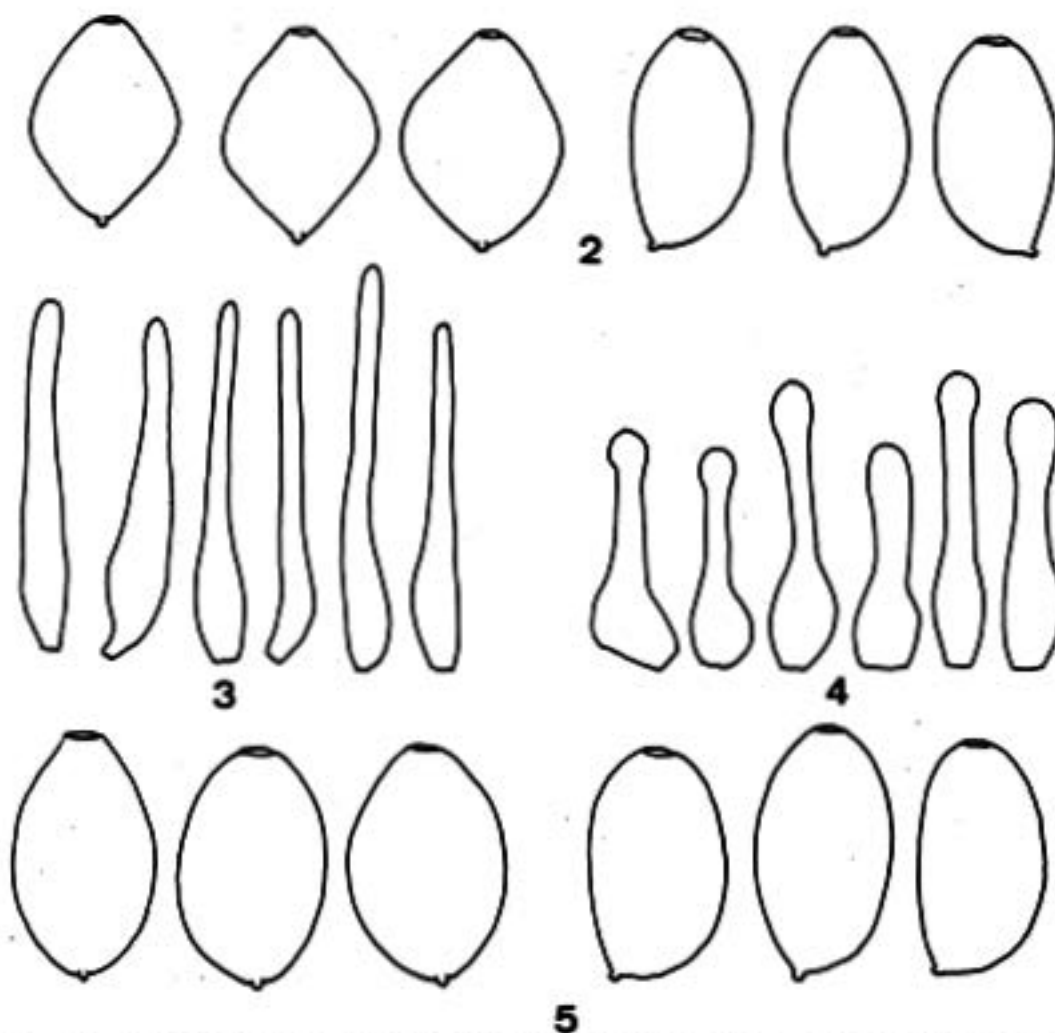

Fig. 2. Sporen van *Panaeolus acuminatus*, links 3 "en face", rechts 3 "en profil", x 2000 (Wales, 6-9-1976).

Fig. 3. Cheilocystiden van *Panaeolus acuminatus*, x 1000 (Wales, 6-9-1976).

Fig. 4. Cheilocystiden van *Panaeolus fimicola*, x 1000 (Oldenzaal, 13-10-1973).

Fig. 5. Sporen van *Panaeolus fimicola*, links 3 "en face", rechts 3 "en profil", x 2000 (Oldenzaal, 13-10-1973).

deld $0.45 \mu\text{m}$, grote pore van $1.8-2 \mu\text{m}$, niet opaque (Fig. 5). Onder het mikroskoop zijn zeer jonge sporen in H_2O lichtgeel, rijpende sporen aanvankelijk steeds donkerder groen (soms blauw-groen of groenblauw!), later groenbruin, tenslotte fuligineus bruin of zeer donker grijsbruin (M. 7.5 YR 3/2; 10 YR 3/2, 3/3) en vaak dan nog met een min of meer duidelijke tint groen (olijf). Basidia 4-sporig. Cheilocystiden dicht opeen (lamelsnede steriel), $20-45 \mu\text{m}$ lang, gezwollen basis van $5-10$ (-12.5) μm breed en verbonden door een cilindrische of subcilindrische, vaak wat golvende hals met een duidelijk capitulum van $5-7.5 \mu\text{m}$, waardoor deze cellen vaak een haltervormig karakter krijgen (Fig. 4). Pileocystiden aan de hoedrand duidelijk aanwezig doch verspreid en in betrekkelijk gering aantal, van hetzelfde type als de cheilocystiden maar meestal groter, $27.5-65 \times 7.5-12.5$ (basis) $\times 4-7.5$ (capitulum) μm . Geen pleuro- of chrysocystiden.

In gras van weilanden of wegranden, soms op mest.

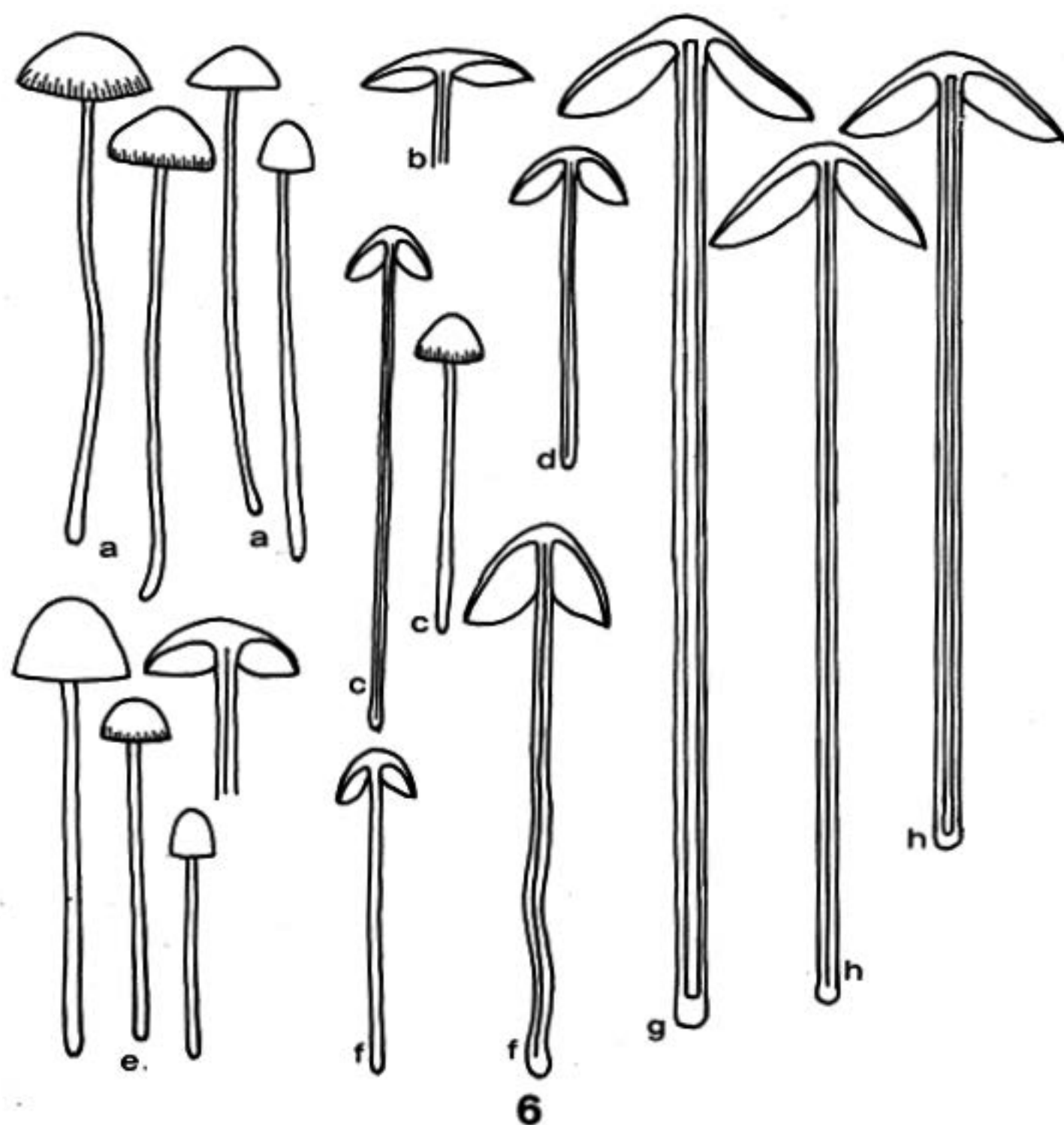

Fig. 6. *Panaeolus fimicola*, a. Wales, Lake Vyrnwy, 30-8-1960; b. Schotland, Loch Lomond, 5-9-1963; c. Amerongen, 27-9-1972; d. Oldenzaal, 13-10-1973; 3. Delden, 18-9-1964; f. Wales, Lake Vyrnwy, 1-9-1977; g. Idem, 6-9-1977; h. Idem, 3-9-1977.

Uit bovenstaande twee beschrijvingen springen de volgende duidelijke verschilpunten tussen *P. acuminatus* en *P. fimicola* naar voren:

P. acuminatus: hoed konisch, konisch-kampanulaat of konisch-paraboloïd, vaak gestreept, lamellen smal tot zeer smal aangehecht, stelen donker rossigbruin en iets lichter bovenaan, sporen lentikulair met een gemiddeld verschil tussen de "en face" en "en profil" afmeting $1.8 \mu\text{m}$; geen groene kleur in de onrijpe sporen, in H_2O , cheilocystiden en pileocystiden zonder capitulum; pileocystiden aan de hoedrand zeer talrijk.

P. fimicola: hoed kampanulaat-konveks, niet of nauwelijks gestreept, lamellen meestal nogal breed aangehecht, stelen licht rossig bruin, zeer lichtbruin tot bijkans wittig bovenaan; sporen ellipsoïd-amygdaliiform met een gemiddeld verschil tussen de "en face" en de "en profil" afmeting van $0.45 \mu\text{m}$, groene kleuren in onrijpe jonge sporen onder het mikroskoop. Cheilocystiden en pileocystiden met duidelijk capitulum; pileocystiden aan de hoedrand weinig talrijk.

WORDT VERVOLGD. Literatuurlijst aan einde van de serie.

Erratum:

In het vorig artikel (Coolia 22: 49) zijn twee foutjes geslopen. p. 49 regel 21 staat een komma achter $1,8 \mu\text{m}$. Dit moet een haakje zijn. Regel 22 staat $6,8-8,1 \mu\text{m}$. Dit moet zijn $6,8-9,0 \mu\text{m}$.

HET MELDEN VAN GROEIPLAATSEN VAN DE CANTHAREL IN 1979

In 1978 hebben wij weer van een aantal leden van de N.M.V. vindplaatsen van de Cantharel opgekregen. Op bijgaand kaartje ziet u het beeld van de verspreiding in 1978. In vergelijking met 1977 was het aantal gemelde vindplaatsen wat minder, maar vooral de gevonden aantallen lagen aanmerkelijk lager. Zie voor vergelijking Coolia 21/4, 1978. Ditzelfde geldt voor onze eigen proefgebieden.

Ook over 1979 willen wij, om enig inzicht te verkrijgen over het verloop van de verspreiding in de loop der jaren, weer graag gegevens ontvangen over eventuele vindplaatsen, waarvoor wij weer